

6. Терзиев Н. В. Процессуальная природа освидетельствования / Н. В. Терзиев // Советское государство и право. – 1954. – № 7. – С. 11–13.
7. Андреев И. С. Криминалистика : учеб. пособие / Андреев И. С., Грамович Г. И., Порубов Н. И. ; под ред. Н. И. Порубова. – Минск : Выш. шк., 1997. – 344 с.
8. Гаврилин Ю. В. Криминалистическая тактика и методика расследования отдельных видов преступлений в определениях и схемах : учебное пособие / Гаврилин Ю. В. – М. : Книжный мир, 2004. – 332 с.
9. Тертишник В. М. Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі України : дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.09 “Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність” / В. М. Тертишник. – Дніпропетровськ, 2010. – 473 с.
10. Петрухин И. Л. Свобода личности и уголовно-процессуальное принуждение / Петрухин И. Л. – М. : Наука, 1985. – 239 с.
11. Мухин Г. Н. Криминалистика : учеб. пособие / Г. Н. Мухин, Д. В. Исютин-Федотков. – Минск : Акад. МВД Респ. Беларусь, 2009. – 227 с.
12. Шейфер С. А. Следственные действия. Основания, процессуальный порядок и доказательственное значение / Шейфер С. А. – Самара : Самарский университет, 2004. – 227 с.
13. Торбин Ю. Г. Тактика проведения освидетельствования: методические рекомендации / Торбин Ю. Г. – М., 2001. – 28 с.
14. Борідько О. А. Тактика слідчих оглядів : навчальний посібник / Борідько О. А., Парасочкіна К. В., Пономаренко Г. О. – Херсон : Видавець С. М. Чуєв, 2006. – 72 с.
15. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Белкин Р. С. – 2-е изд. доп. – М. : Мегатрон XXI, 2000. – 334 с.
16. Макаренко Є. І. Дізнання в міліції та в митних органах : навчальний посібник / Макаренко Є. І., Тертишник В. М., Лобойко Л. М. – Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2003. – 452 с.

УДК 347.98

О. Г. Шило, доктор юридичних наук, завідувач кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного університету “Юридична академія імені Ярослава Мудрого”
Н. В. Глинська, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник сектора дослідження проблем слідчої, прокурорської і судової діяльності Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сталіна Національної академії правових наук України

**АЛГОРИТМІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ
ЯК АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СТАНДАРТ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Розглянуто проблемні питання алгоритмізації кримінального провадження як антикорупційного стандарту кримінального процесуального законодавства.

Правильне розуміння поняття алгоритмізації кримінального провадження як антикорупційного стандарту кримінального процесуального законодавства має особливе значення для кримінальної процедури під час розслідування і судового розгляду та може бути

© О. Г. Шило, Н. В. Глинська, 2013

Проблеми правоохоронної діяльності

основою для винесення законного і справедливого остаточного рішення у кримінальному провадженні. Проаналізовано думки вчених-процесуалістів, світову практику застосування норм кримінального процесуального права та зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: алгоритмізація; диференціація; оптимізація; формалізація; кримінальне провадження; правова процедура; корупція.

Рассмотрены проблемные вопросы алгоритмизации уголовного производства как антикоррупционного стандарта уголовного процессуального законодательства.

Правильное понимание понятия алгоритмизации уголовного производства как антикоррупционного стандарта уголовного процессуального законодательства имеет особое значение для уголовной процедуры во время расследования и судебного рассмотрения и может быть основой для вынесения законного и справедливого окончательного решения в уголовном производстве. Проанализированы взгляды-ученых процессуалистов, мировая практика по применению норм уголовного процессуального права и сформулированы соответствующие выводы.

Ключевые слова: алгоритмизация; дифференциация; оптимизация; формализация; уголовное производство; правовая процедура; коррупция.

Considered problem questions of algorithmization of criminal realization as an anticorruption standard of criminal judicial legislation.

The correct understanding of maintenance of concept of algorithmization of criminal realization as an anticorruption standard of criminal judicial legislation has the special value for criminal procedure during investigation and judicial trial and can be basis for taking away of legal and just final decision in criminal realization.

Key words: algorithmization; differentiation; optimization; formalization; criminal realization; legal procedure; corruption.

Постановка проблеми. Сучасний кримінальний процес являє собою поетапну процесуальну діяльність у досудовому й судовому провадженні, яка орієнтована на захист особи, суспільства і держави від кримінальних правопорушень, поновлення порушених ними прав і свобод. При цьому нове кримінальне процесуальне законодавство суттєво змінило його процесуальну форму, що знайшло вираз у встановленні різних проваджень та процедур, які в цілому становлять порядок кримінального провадження і свідчать про подальшу диференціацію процесуальної форми. Напрямок такої диференціації набув нового якісного змісту, оскільки крім традиційних ускладнених чи спрощених процедур передбачено існування окремих проваджень, спрямованих на вирішення різних питань правового характеру.

Кожне провадження є цілісною сукупністю процесуальних дій та рішень, які спрямовані на досягнення загального завдання провадження, що так чи інакше пов'язане із загальними завданнями кримінального провадження, визначеними у ст. 2 КПК України. Специфіка завдань провадження обумовлює й специфіку процесуального порядку та засобів, які використовуються для їх виконання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вважаємо, що кримінальне провадження слід розглядати як цілісну, відносно автономну в системі кримінального процесу частину кримінальної процесуальної діяльності, яка, будучи спрямованою на досягнення загальних завдань кримінального процесу, характеризується комплексністю, полістадійністю та має суттєві особливості порядку здійснення, що обумовлюються специфікою завдань і предмета. У зв'язку із цим слід погодитися з А. А. Павлушиною, що провадження в процесі виділяються не тільки і не стільки ознакою процесуальних пільг або обмежень, скільки просто нейтральними процесуальними особливостями, які викликані специфікою розгляду справ тієї чи іншої категорії [1].

Кожне з цих проваджень здійснюється за відповідною правовою процедурою. У науковій літературі можна зустріти достатньо різноманітні визначення останнього правового феномену, проте, незважаючи на всю варіантність підходів, вони зводяться переважно до розуміння правової процедури як порядку дій, що визначається відповідними нормативно-правовими актами [2]. Такий підхід цілком правильний з погляду етимологічного значення терміна “процедура”, що в тлумачних словниках трактується, по-перше, як офіційний порядок дій, виконання, обговорення чого-небудь (встановлена, прийнята послідовність дій для здійснення або оформлення якої-небудь справи), по-друге, як окремих процес [3]. Водночас більш правильним видається включення в поняття правої процедури не тільки законодавчо врегульованого порядку, але й самої системи юридично значущих дій, спрямованих на досягнення необхідного результату. Причому, за слушними висловом Л. А. Душакової, ця система передбачає не просто сукупність таких дій, але і їх послідовність, і змінюваність, а також певну структурованість. Процедури, як правило, структуруються згідно з “ефектом матрьошки”. У зв’язку з цим можна говорити про процедури елементарні та комплексні, відповідно, елементарні процедури є простими за складом і можуть вбудовуватися в укрупнені процедурні блоки або, навпаки, в рамках комплексних (складних) процедур можуть бути виділені простіші сукупності дій [4]. З викладеного випливає, що закріплення в кримінальному процесуальному законодавстві технології певної правової процедури (чи її алгоритмізація), в ході якої приймаються процесуальні рішення, передбачає щонайменше нормативне встановлення сукупності дій, вчинення яких обов’язкове для з’ясування наявності фактичних підстав для вирішення відповідного правового питання, а також регламентацію порядку та послідовності їх учинення.

Мета статті – розгляд будови антикорупційного стандарту кримінального процесуального законодавства шляхом алгоритмізації кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу. В умовах новітнього кримінального процесуального законодавства України, яке надає застосуванню до кожного учасника кримінального провадження належної правової процедури значення завдання кримінального провадження (ст. 2 КПК), питання належної нормативної регламентації послідовності вчинення сукупності дій, що становлять зміст кожного провадження, стає однією з основних умов ефективності відповідної процесуальної діяльності.

З погляду вимоги *послідовності* вчинення дій у рамках кримінального провадження слід акцентувати увагу на впорядкованості процесу діяльності, яка передбачає певну логічну змінюваність дій, їх алгоритмічність, стійкість логічного їх взаємозв’язку. З урахуванням кардинальної зміни та суттєвого оновлення основоположних інститутів кримінального провадження впорядкованості кримінальної процесуальної діяльності органів досудового розслідування та суду сприятиме об’єктивно необхідна її нормативна *алгоритмізація (деталізація)*, під якою ми розуміємо насичення нового КПК “процедурними” приписами, призначенням яких є конкретизація процесу здійснення тих чи інших прав та обов’язків, установлення суворой послідовності операцій, що становлять зміст процесуальних дій*. Ця якість кримінального процесуального закону особливо необхідна в ракурсі врегулювання нових для національного права процедур. Це не слід розглядати як шлях надмірної формалізації кримінального судочинства, оскільки ще М. С. Строгович підкреслював, що процедурні приписи (норми) не можна розглядати як формальні, оскільки вони наділені досить конкретним правовим змістом та по суті регулюють порядок відправлення правосуддя, встановлюючи шляхи та засоби дося-

* Термін “алгоритмізація” похідний від лат. “algorismus” – точний, однозначний опис, припис, що визначає на основі певної системи послідовність конкретних дій для вирішення конкретного завдання; у математиці – опис порядку і правил обчислень за заданих умов (див. : Акмеологический словарь [Электронный ресурс] / под общ. ред. А. А. Деркача. – М. : РАГС, 2004. – Режим доступа : <http://www.vocabulary.ru/dictionary/948/word/algoritm>).

гнення завдань кримінального судочинства [5]. Звичайно не йдеться про абсолютну алгоритмізацію кримінальної процесуальної діяльності, що по суті неможливо через органічну варіативність і ситуативність поведінки правозастосовників у цій сфері. Потрібен такий рівень алгоритмізації, який би забезпечував прозорість кримінальної процесуальної діяльності та виключав прогалини процедурних норм. Розвиток процесуального права в напрямку деталізації правових процедур – це, як зазначає А. О. Селіванов, “змістовно-юридичний зв’язок між правом і справедливістю, оскільки регламентація судочинства, обмеженість владних суб’єктів і відсутність переваг над громадянином у суді сприяли поступовому зміцненню віри людей у закон і його цінність” [6].

Для сучасної юридичної науки проблема алгоритмізації правозастосовної діяльності набуває все більшої актуальності. Зокрема, в теорії криміналістики, зазначає В. О. Коновалова, послідовно простежується тенденція до алгоритмізації в дослідженнях, що стосуються методики розслідування окремих видів злочинів [7]. Не менш важливе значення вона має і у сфері кримінального процесу, в тому числі на рівні його правової регламентації, адже звужує простір для необгрунтованої дискреції органів, які його здійснюють.

Алгоритмізація процесу реалізації кримінальної процесуальної діяльності безумовно пов’язана з його формалізацією, яку часто оцінюють негативно через складність застосування, відсутність певної свободи поведінки, обмеження розсуду правозастосовувача тощо. Проте є зовсім інша сторона формалізації, позитивне значення якої не можна не враховувати, а в окремих випадках саме їй слід надавати перевагу. У цьому плані слід погодитися з Ж.-Л. Бержелем: процесуальний формалізм за умови правильного дозування є гарантією якісного правосуддя і оплотом прав захисту проти свавілля суддів [8].

Формалізація процесу кримінальної процесуальної діяльності, з одного боку, дає можливість її суб’єктам мати чітке уявлення щодо передбаченої законом процедури, можливих рішень органів та осіб, які здійснюють провадження, тобто забезпечує правову визначеність у цих питаннях, а з другого – звужує простір для дискреції, вільного розсуду і суб’єктивізму при застосуванні норм права, що сприяє прозорості правозастосовної діяльності.

Саме прозорість кримінальної процесуальної діяльності є тим орієнтиром, на який спрямоване її впорядкування. На наш погляд, вимозі прозорості має відповідати вся кримінальна процесуальна діяльність, включаючи сегмент, який стосується досудового розслідування (зрозуміло, з урахуванням певних особливостей, що обумовлені тими завданнями, які виконує правозастосовник на конкретному його етапі). Ця теза обумовлена дією принципу правової визначеності, котрий, як неодноразово наголошував Європейський суд з прав людини, є одним із найважливіших аспектів принципу верховенства права. Відповідно до принципу правової визначеності закон має бути доступним та передбачуваним, тобто повинен не лише передбачати певні заходи, а й визначати межі їх застосування (справа “Санді Таймс проти Сполученого Королівства”). Характеризуючи сутність принципу правової визначеності як складової верховенства права, Європейська комісія за демократію через право у доповіді про верховенство права від 25 березня 2011 р. підкреслила, що закон, який надає державним органам дискреційні повноваження, має встановлювати межі розсуду і способи їх здійснення з достатньою чіткістю для надання особам адекватного захисту від свавілля.

Алгоритмізація порядку кримінальної процесуальної діяльності звужує, як зазначено вище, невинуватого дискрецію владних суб’єктів, що є одним зі стримувачів корупційних практик у сфері кримінального провадження. У цьому сенсі слід сказати про положення, що має важливе методологічне значення для правильного вирішення питання стосовно самого предмета алгоритмізації. З огляду на те, що результатом здійснення тих чи інших процесуальних дій, як правило, є вирішення конкретних правових питань, що виникають у ході провадження, саме характер останніх має визначати *складність* процедури, під час якої вони ви

рішуються*. При цьому, говорячи про правову процедуру ухвалення КПП, ми маємо на увазі правову регламентацію діяльності ОПП, у ході якої з'ясується наявність фактичних підстав для ухвалення того чи іншого рішення**. Адже сам процес прийняття правозастосовного рішення як різновид інтелектуально-практичної діяльності не є одноактним та складається з низки взаємопов'язаних елементів – етапів, що становлять його структуру. Причому в науці існують різні погляди на кількість і характер останніх, проте переважно виділяють три основних етапи правозастосовного процесу: 1) встановлення фактичних основ для прийняття рішення, 2) встановлення юридичної основи для прийняття рішення, 3) ухвалення та процесуальне оформлення прийнятого рішення. Закон, як правило, не деталізує сукупність і послідовність інтелектуальних дій правозастосовника, що ним реалізуються на двох останніх етапах правозастосовного процесу, задаючи лише певні нормативні критерії оцінки доказів, вимоги до тексту процесуального рішення, а в деяких випадках вимагає забезпечення інституту нарадчої кімнати як гарантії незалежності та неупередженості судді при формуванні його внутрішнього переконання. Що ж до першого етапу правозастосування встановлення фактичних підстав КПП, як показує аналіз відповідної правової регламентації, в одних випадках з'ясування фактичних обставин кримінального провадження відбувається уповноваженими суб'єктами самостійно (поза участю інших осіб), шляхом аналізу наявної фактичної інформації, з подальшим обранням необхідної правової норми, варіанта правової поведінки і суто ухваленням прийнятого рішення. Це стосується в основному рішень, які приймає слідчий та прокурор під час досудового розслідування, а також певних проміжних судових рішень (зокрема, ухвала про накладення грошового стягнення; відкриття апеляційного провадження; залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова у відкритті апеляційного провадження тощо). У ситуаціях, коли законодавець не конкретизує діяльність ОПП щодо з'ясування фактичних підстав для прийняття КПП (обмежуючись, як правило, такими формулюваннями “встановивши наявність фактичних підстав ... ухвалює рішення”, “у разі необхідності виносить ухвалу” тощо), правову процедуру ухвалення КПП в цілому можна назвати *простою*.

В аспекті ж з'ясування фактичних підстав для прийняття інших КПП в КПК в імперативному або альтернативному порядку закріплюється необхідність проведення сукупності певних процесуальних дій (зокрема, таких, як забезпечення явки учасників кримінального провадження для участі в розгляді певного правового питання, з'ясування думки сторін тощо), що, на наш погляд, свідчить про певну *складність* правової процедури ухвалення відповідних КПП. А отже, *складною* слід вважати ту *правову процедуру*, що складається із сукупності процесуальних дій різних її учасників, послідовне вчинення яких є необхідною передумовою прийняття КПП. У свою чергу, процесуальні дії, що становлять зазначену процедуру, також мають свою структуру та складаються із взаємопов'язаних дій, що утворюють, наприклад, зміст діяльності суду щодо з'ясування істинності позиції обвинуваченого в судових провадженнях на підставі угоди (ч. 4 ст. 474 КПК)**.

* Тут ми свідомо уникаємо розгляду питань щодо процедури проведення слідчих (розшукових) та негласних (перозшукових) дій з огляду на їх відносну самостійність як предмета дослідження, а також низки процесуальних дій, що забезпечують так звану “обрядність” кримінального провадження.

** Для забезпечення стислості викладу змісту при зверненні до певних понять ми будемо використовувати відповідну аббревіатуру, а саме: “кримінальне процесуальне рішення” – КПП; “особа, що приймає рішення” – ОПП.

*** Більше того, в кримінальному процесі, як слушно (ще в 1980 р.) зазначив В. С. Зеленецький, слід говорити про “повну подільність процесуальної дії на мінімальні елементарні акти, подальший поділ яких уже неможливий чи не має практичного сенсу. Такі елементи автор умовно називає “квантами” процесуальної дії (див.: Зеленецький В. С. Структурные элементы советского уголовного процесса / В. С. Зеленецкий // Актуальные проблемы государства и права в современный период : сб. науч. тр. Томск. ун-та. – 1981. – С. 233). Це положення має не тільки суто теоретичне, а й безпосередньо практичне значення, адже в певних випадках такі “кванти” процесуальної дії підлягають законодавчій регламентації з огляду на забезпечувальне значення законності їх учинення. З огляду на це на більш детальну конкретизацію заслуговує низка процедур кримінального провадження, в ході яких приймаються КПП, пов'язані із суттєвим обмеженням прав та законних інтересів учасників провадження. Інакше кажучи, мовиться про максимальну регламентацію певних процесуальних дій з урахуванням таких, що поділяються на складові елементи.

Така вибірковість законодавця, на нашу думку, пояснюється, перш за все, характером правових питань, які вирішує слідчий, прокурор чи суд у перебігу кримінальної процесуальної діяльності. А саме, з огляду на правозахисну орієнтацію кримінального провадження, вирішальним моментом для так званого “ускладнення” правової процедури вирішення тих чи інших правових питань є ступінь можливого впливу правових наслідків ухваленого в ході такої процедури КПП на реалізацію прав і законних інтересів учасників провадження. Зокрема, вирішення питань, пов’язаних із можливим суттєвим обмеженням конституційних прав і свобод людини чинне законодавство зараховує виключно до компетенції суду з додержанням вимог змагальної процедури.

Причому в певних випадках визначення сукупності тих процесуальних дій, вчинення яких необхідне для прийняття правильного рішення, закон зараховує до зони дискреції ОПР (формулюючи це шляхом, зокрема, закріплення таких положень: “у разі необхідності суддя заслуховує думку прокурора” тощо), це дає підстави йменувати таку правову процедуру вирішення відповідних питань *альтернативною*.

Значення цієї класифікації полягає в тому, що всі КПП, ухвалені в перебігу *складної правової процедури*, мають відповідати стандарту процедурної справедливості (що впливає із сучасної правової концепції розуміння принципу справедливості правозастосовної діяльності як об’єктивної єдності його процедурного та змістовного компонентів, а саме: справедливим має бути не тільки результат, але й шлях до нього). Останній вимагає від ОПР чіткого дотримання вимог закону щодо сукупності та послідовності вчинення певних процесуальних дій, які визнані необхідними, і максимального забезпечення в перебігу їх здійснення прав та законних інтересів учасників провадження. Порушення цієї вимоги означатиме дефектність КПП з погляду його законності та справедливості. Залежно від “істотності” допущені порушення можуть бути підставами для скасування відповідного судового рішення (зокрема, ч. 3 ст. 407, п. 3 ч. 1 ст. 409 КПК).

До того ж для КПП, прийнятих у ході складної процедури, характерно те, що предмет їх обґрунтування охоплює також висновки ОПР щодо оцінки доводів сторін, висловлених ними в ході відповідної процедури. Водночас “замовчування” судді в цьому аспекті означатиме неналежну вмотивованість КПП, а значить породжуватиме сумніви в законності, обґрунтованості та справедливості прийнятого рішення. Адже обґрунтованість і вмотивованість КПП – це його ключові характеристики, що дозволяють у цілому оцінити КПП на предмет його законності та справедливості. З огляду на це наведена класифікація поміж іншого орієнтуватиме правозастосовників на диференційований підхід до обґрунтування прийнятих рішень.

Звичайно, така класифікація певною мірою загальна, оскільки в кримінальному провадженні існує низка різних проваджень, для яких характерна індивідуальна специфічність відповідної правової процедури. Але якщо піти шляхом перелічення передбачених у КПК різновидів КПП та вказівки на особливості процедури їх ухвалення, можна виділити велику кількість процедур, оперування якими з дослідною метою позбавлено сенсу. Водночас наведена класифікація правових процедур, як спосіб їх уніфікації, має безпосереднє систематизаційне значення для правильного вирішення питання щодо алгоритмізації кримінальної процесуальної діяльності. Адже її предметом мають стати всі складні правові процедури, в результаті яких приймають КПП.

Вважаємо, що рівень деталізації сукупності процесуальних дій, вчинення яких необхідне для ухвалення того чи іншого КПП, є прямо пропорційним їх юридичній значущості з погляду гарантування ефективного забезпечення прав і законних інтересів учасників провадження. До того ж під цим кутом зору може бути переглянута наявна нормативна регламентація простих процедур ухвалення КПП, зокрема в напрямку закріплення обов’язку ОПР у певних випадках особисто з’ясувати думку інших учасників провадження для забезпечення прийняття в перебігу кримінального провадження дійсно справедливих та обґрунтованих КПП (зокрема, вважаємо за доцільне встановити обов’язок прокурора особисто допитати особу, підозрю-

вану у вчиненні злочину, перед вирішенням питання щодо погодження клопотання слідчого про обрання щодо такої особи запобіжного заходу у вигляді взяття під варту).

З огляду на викладене вважаємо, що необхідним атрибутом процесу *алгоритмізації* сучасних правових процедур вирішення правових питань у перебігу кримінальної процесуальної діяльності є чітке закріплення сукупності та послідовності процесуальних дій, що становлять зміст кожного провадження. До того ж поряд з такою алгоритмізацією належного правового регулювання потребують питання щодо суб'єктного складу проваджень, прав і обов'язків осіб, які беруть у них участь, вимог до процесуальних рішень, що приймаються в ході таких проваджень, та їх видів. При цьому лише чіткість, точність, визначеність кримінального процесуального закону під час регламентації цих питань забезпечить реалізацію функціонального призначення алгоритмізації кримінального провадження.

Оскільки ж, як зазначалось, певною структурною одиницею чи складовою сучасного кримінального процесу є провадження, в ході яких і реалізуються ті чи інші процедури, з погляду теоретичної та практичної корисності вважаємо доцільним класифікувати всю сукупність наявних у новому законодавстві проваджень з подальшими виявленнями особливостей, які притаманні для відповідних процедур, у формі яких здійснюються такі провадження.

У сучасній процесуальній літературі існує різна класифікація кримінальних процесуальних проваджень, що в сукупності становлять систему кримінального процесу. Не ставлячи за мету їх детальне дослідження, вважаємо, що для цілей даної роботи доречно запропонувати авторську класифікацію, розподіливши всі існуючі кримінальні процесуальні провадження на певні групи за критерієм складності правової процедури, в ході якої вирішуються правові питання. До першої групи слід зарахувати провадження із простою правовою процедурою – досудове розслідування кримінальних правопорушень. Другу групу становлять судові провадження (як ті, в ході яких вирішуються питання кримінально-правового характеру, так і суто процесуального), що характеризуються застосуванням складної правової процедури. При цьому той факт, що вирішення певних правових питань у ході конкретного провадження може відбуватися за простою правовою процедурою (ухвалення певних проміжних рішень), не впливає на визначення характеру всього провадження як такого, що відбувається за складною процедурою. З погляду рівня складності останньої вважаємо за можливе розподілити всі провадження зі складною правовою процедурою залежно від участі в ній усіх учасників, чітких інтересів стосується таке провадження, на: кримінальні процесуальні провадження зі змагальною процедурою (в ході яких беруть участь сторони кримінального провадження); кримінальні процесуальні провадження зі скороченою правовою процедурою (в ході якої беруть участь суб'єкти лише однієї зі сторін); кримінальні процесуальні провадження з альтернативною правовою процедурою (в яких участь певних учасників залежить від дискреції особи, яка здійснює таке провадження, наприклад розгляд слідчим суддею клопотання сторони обвинувачення про застосування арешту майна, тимчасового доступу до речей і документів).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З огляду на вищевказані положення, найбільш детальної регламентації (алгоритмізації) потребують кримінальні процесуальні провадження зі змагальною правовою процедурою, в ході якої вирішуються найбільш суттєві з погляду прав та інтересів учасників процесу правові питання. За неможливості проаналізувати всі такі провадження проілюструємо це окремими прикладами. Так, звернемося до встановленого гл. 14 КПК порядку відсторонення від посади. Відповідно до ст. 154 КПК цей захід забезпечення кримінального провадження застосовується щодо підозрюваного або обвинуваченого. Втім ст. 156 КПК, яка передбачає порядок розгляду клопотання про відсторонення від посади і вказує на участь у такому розгляді підозрюваного чи обвинуваченого, його захисника, взагалі не містить положень щодо можливості дачі підозрюваним чи обвинуваченим будь-яких пояснень слідчому судді або суду. Не містить КПК й положення щодо процесуальних умов постановлення слідчим суддею ухвали про застосування заходів забезпечення кримінального провадження. У зв'язку з цим незрозуміло, чи має застосовуватися в цих випадках інститут

нарадчої кімнати, який є однією з гарантій від учинення тиску на слідчого суддю, який приймає рішення. Відкритим залишається питання щодо ведення журналу судового засідання, що передбачено ст. 108 КПК при розгляді слідчим суддею клопотань слідчого та прокурора. Адже ця стаття має значення загальної норми і не містить жодних винятків щодо окремих видів проваджень. Враховуючи те, що процесуальною формою розгляду слідчим суддею клопотань слідчого та прокурора про застосування заходів забезпечення кримінального провадження є судові засідання, логічно вважати висновок про поширення дії ст. 108 КПК й на особливі провадження. Проте характер деяких заходів забезпечення кримінального провадження передбачає необхідність дотримання таємниці, зокрема арешт майна, яке не було тимчасово вилучене, а тому й виникає питання про доцільність залучення до розгляду клопотання секретаря судового засідання.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що на подальше наукове дослідження заслуговує комплекс питань, пов'язаних з аналізом правової регламентації різних видів процедур з погляду оптимальної межі їх алгоритмізації в чинному кримінальному процесуальному законодавстві України.

Література

1. Павлушина А. А. Теория юридического процесса: итоги, проблемы, перспективы развития / Павлушина А. А. – М. : Юрлитинформ, 2009. – 324 с.
2. Див., зокрема: Байтин М. И. Теоретические вопросы правовой процедуры / М. И. Байтин, О. В. Яковенко // Журнал российского права. – 2000. – № 8. – С. 97; Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе / Горшенев В. М. – М., 1972; Пиголкин А. С. Процессуальная форма в правотворчестве / А. С. Пиголкин // Юридическая процессуальная форма: теория и практика / под ред. П. Е. Недбайло, В. М. Горшенева. – М., 1976; Протасов В. Н. Основы общеправовой процессуальной теории / Протасов В. Н. – М., 1991; Теория юридического процесса / под ред. В. М. Горшенева. – Харьков, 1985; Ткач А. Н. Юридические процедуры: от теории к практике / А. Н. Ткач // Юрист. – 2002. – № 1. – С. 6; Яковенко О. В. Правовая процедура : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. юрид. наук / О. В. Яковенко. – Саратов, 1999. – С. 7.
3. Див.: Лексические трудности русского языка: словарь-справочник / А. А. Семенюк, И. Л. Городецкая, М. А. Матюшина и др. – М. : Рус. яз., 1994. – С. 388; Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов ; под общ. ред. проф. Л. И. Скворцова. – М. : Оникс, 2006. – С. 841. В юридичній довідковій літературі процедура розглядається, по-перше, як офіційно встановлений спосіб та порядок дій при обговоренні ведення будь-якої справи, діяльності тощо, по-друге, як складова частина операції, процесу (див.: Барихин А. Б. Большой юридический энциклопедический словарь / Барихин А. Б. – М. : Книжный мир, 2006. – С. 570; Большой юридический словарь / под ред. проф. А. Я. Сухарева. – М. : ИНФРА-М, 2006. – С. 670; Тихомирова Л. В. Юридическая энциклопедия / Л. В. Тихомирова, М. Ю. Тихомиров ; под ред. М. Ю. Тихомирова. – М., 2006. – С. 722.
4. Душакова Л. А. Анализ подходов к пониманию правовой процедуры [Электронный ресурс] / Л. А. Душакова // СИСП. – 2011. – № 4. – Режим доступа : <http://www.cyberleninka.ru/article/n/analiz-podhodov-k-ponimaniyu-pravovoy-protsedury>. – Загол. с экрана.
5. Строгович М. С. Советский уголовно-процессуальный закон и проблемы его эффективности / Строгович М. С., Алексеева Л. Б., Ларин А. М. – М., 1979. – С. 75–76.
6. Селіванов А. О. Судова присутність як процесуальна гарантія конституційного прав громадян на доступ до правосуддя / А. О. Селіванов // Вісник Верховного Суду України. – 2012. – № 9 (145). – С. 25.
7. Коновалова В. О. Алгоритмізація в теорії криміналістики / В. О. Коновалова // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – Вип. 1. – С. 169.
8. Бергель Ж.-Л. Общая теория права / Ж.-Л. Бергель. – М. : NOTA BENE, 2000. – С. 565.